191.T.5.(24)

Staatkundige Invloede van die Calvinisme.

Cal. Bond, Stell. 3 Sept. 1940.

I. Inl. — oor onderwerp. Wil nie oor die dogma van Calvyn as sodanig handel nie — daaroor genoeg in godsdienstgeskiedenis. Maar wel oor die staatkundige of politieke aspekte van die leer van Calvyn. Ons moet onthou dat dit in die geskiedenis van groot betekenis was en dat Calvyn naas sy betekenis as geloofshervormer ook van enorme betekenis as staatkundige hervormer was. Hier niks vreemds nie; ons kan dit van Calvyn sê, en ook van verskeie ander hervormers. Luther — as die boere van Duitsl. sy leer verkeerd verstaan en in opstand gekom het, 1525. verlaat by die Wartburg en preek teen geweld en bekeer gesag van vorste en wettige overhede — gebruik sy groot invloed om wet en orde op politieke gebied in Duitsl. te bestel. Zwingli — gewer vir kerklike herv. maar wend hom tegelyk teen die onmenslike handel wat daar in die Grutsese, eing gedryf is — bewerk aldus herv. ook op sosiale en politieke gebied.

Maar onder hyd groot hervormers is Calvyn die grootste; hulle het groot invloed op hulle tyd en daarna gehad, maar Calvyn se invloed was nog groter. Dit word in die Protestantse

wêreld erken, waar ook Katolieke
gee dit geredelik toe. William
Barry, 'n bekende Katolieke skrywer,
verklaar: „John Calvin was undoubtedly
the greatest of Protestant divines,
and perhaps the most perseveringly
followed by his disciples of any
Western writer on theology." Dit
is volkome waar: sy leer was
meer beredeneerd en voortuigend as
die van ander hervormers, en
daarom het sy invloed dieper
gegaan. Dit kan op godsdienstige
gebied gesê word, maar ook met
ewevoel reg van die staatkundige
invloede van die Calvinisme gesê word.
Onder die staatkundige invloede
van die Calvinisme onderskei
ons Tydelike en Blywende.

II Tydelike. Dit kan die beste geïllustreer
word deur die gods-vorlooi vrol 80-jarige deur
die bewind van Calvyn
in Genève en deur die opkoms
en ondergang van die Calvinisme
in Fr. [X] Nadat Calvyn verplig
was om vanwee die vervolging
van die gereformeerdes onder
Frans I Frankryk te verlaat,
het by hom na Genève
begewe waar by na verloop
van tyd groot invloed verwerf
het. Die Kerkraad het die vernaamste
en ~~[illegible]~~ kollege in die
stad geword, en aangesien Calvyn
hierin die grootste invloed
gekry het, het by tussen
1541 en 1564 feitlik onbeperkte
heerser in die stad geword.
Hier in die Calvyn-stad is
die Calvinisme nie slegs as
'n godsdienstige stelsel ~~[illegible]~~ Tegepos
en gevestig nie, maar tevens

[X] as 'n polaparty
↓
Gods-ontoe vrol 80-jarige.

as 'n staatkundige stelsel vir die lokale bestuur uitgebou. Dit kon egter nie 'n permanente toestand wees nie; Calvyn self was daarvoor verantwoordelik en het dit in stand gehou, maar na sy dood verander die toestand stadigaan. Die Calvinisme was lank nog sterk daar, maar die Kerk-staat wat Calvyn opgebou het kon as sodanig nie ~~[illegible]~~ sonder die krag en persoonlikheid van die ~~[illegible]~~ instandhouer voortleef nie.

Kyk ook na die Calvinisme in Frankryk. Vrywel van die begin af was die Calvinisme in Frankryk nie slegs 'n godsd. groep nie, maar ook 'n politieke party. En in die Edik van Nantes, deur Hendr. IV in 1598 uitgevaardig, is hulle in albei hierdie hoedanigheede erken. Regte wat hulle volgens die Edik toegeken word: (a) Toleransie (b) Berk. voor die wet; (c) Persoonlike veiligheid (d) Staatsdiens. Laaste drie het beto. op staatk. rake en staatk. het hulle nou magtig geword. ~~[illegible]~~ ~~is. Sy~~ Rieby se beleid. — Hy verwar hul vrystede — ~~[illegible]~~? Wysiging van Edik van Nantes. ~~Finale opheffing deur Lod. XIV in 1685.~~ Einde van politieke Calvinisme. (~~Finale opheffing van Edik deur Lod. XIV in 1685~~). Aldus eindig die ~~[illegible]~~ bestaan van die Hug. as 'n politieke party in Fr.

Sulke tydelike staatk. invloede

van die Calvinisme hier met genoem, maar dis nie hoopaak nie; ons moet veral die blywende invloed onderzoek en die draagkrag daarvan vaastel.
In lfd tydelike invloede
~~III Blywende Invloede~~ sien ons wel reeds hoedat Calvinisme sekere beginsels voorstaan wat wel van blywende bet. is, maar die politieke gebeure of verwikkelinge as sodanig verdwyn. Dis dan juis hierdie beginsels wat ons tot die Blywende staatk. invloede v.d. Calvinisme bring.

III Blywende Invloede: Dis nodig om nou ons nader by Calvyn self stil te staan. [Sien No. II onder Hug. en Demokr.]
Geboorte.
Seun van 'n regsgeleerde.
Studeer in die regte - besonder skrander.
Jare v. studie in Parys en Orléans.
Vestig hom in Orléans. hom begin sy bel. vir kerkl. & godsd. vraagstukke.
Kenner v. Latyn, Grieks en Hebreeus.
Dus duidelik dat hy geen enge theoloog was nie.
as theoloog.
as regsgeleerde.
(Nogeens).
Miskien bowealles Humanis - die Kerk.
→ Maar uit tyd waarin Calvyn geleef het ook duidelik dat hy histories tussen twee wêrelde staan: die ene en die nuwe, of meer korrek nog, die Middeleeuse en die moderne. Ongeveer die jaar 1500 begin ons met 'n nuwe periode in die Gesk.

Verskeie groot stromingen kom op wat die afsluiting van die Middeleeuwe aandui en die tydperk van die Nuwe Gesk. inlui — die Mtdek.-reise, die Ren. en Hum., en die groot Kerkhervorming. Tussen hierdie twee wêrelde, die wêreld van die Middeleeuwe en die wêreld van die nieuwe tyd, staan Calvyn. Voor Calvyn lê die Middeleeuwe met die onderdrukking van die burgerstand op sowel wereldlike as geestelike gebied. Dis die tyd van die heerstelsel toe die burgerstand ~~op politiek~~ ekonomies, sosiaal en politiek aan die dwinglandy van vorste en edelliede onderworpe was. En dis die tyd van die skolastiek toe die R. Kat. Kerk sy aanvas op alle studies gehandhaaf het, en die wetenskap as diensmaag van 'n veronderde en uitgediende dogma verkneg het.

Na Calvyn lê die Nuwe Tyd, dit is die tyd toe 'n gegoede burgerstand opgekom het — wat bom teen die onderdrukking van die heerstelsel verset het — en wat vir meer vryheid vir die burgerstand ~~geen~~ geywer het. Dis ook die tyd toe daar heftige verset teen die enge skolastiek gekom het en toe vryheid van denke en individuele ondersoek met nadruk verkondig is. Tussen b/d twee wêrelde staan Calvyn — die one met sy onderdrukking, die nieuwe met sy gees van vrymaking.

Hou dit alles in gedagte: Calvyn, kerkvader en theoloog, maar ook kortom die intellek. vers. v. sy tyd, regsgeleerde en organisator, staan

tussen die ons en die nuwe. Watter koers son by instaan? Son by slegs godsdienstige hervormer wees? — dit spreek byna vanself dat by ~~[illegible]~~ meer son wees. Dit kon ook nie anders nie, sy denkbeelde moes ook op ~~die~~ politieke gebied inwerk. Watter van sy denkbeelde is von vir ons hier van belang?

[Sien Hug. en Demokr.]

IV Sy denkbeelde. Het verskeie werke negelaat waarmit sy idees bestudeer kan word, hieronder veral twee: sy onderrig in die Christelike Geloof (Christianae Religionis Institutio) en sy Kerklike Wette (Ordonnances Ecclésiastiques).

Die Bybel.

Die Wereldlike Regeerdes.

Die Predikante.

Die Kerkraad.

Die Volk.

'n mens word getref deur (a) negtere beredeneerdheid en koue logika. Tipies van Calvyn — logiese denker by uitnemendheid. Otto Zoff oor hom. (b) Demokr. gees X Kat.

[Sien Hug. en Demokr.]

V Invloed van b/d idees op Staatk. Gebied.

Volgens Calvyn is godsdiens en alledaagse lewe nie van mekaar te skei nie. Veral is Kerk en Staat snafskeidbaar aan mekaar verbonde. [Versk. in funksie maar een in wese. Vgl. siel en liggaam.

Dr. Fairbairn XXX.

Dus volgens Calvinisme byna 'n organiese verwantskap.

Ons kan dus verwag dat die genoemde opvattinge van Calvyn ook op pol. gebied sou deurwerk en ook hier demokr. in die hand son werk.

Voorbeelde hiervan.
Hug. in Fr. — hul vrystede, stedelike bestuur. — Dus vrywel republieke in Fr. om hierdie rep. gees het Karel IX Hug. heftig vervolg, en ook om bld rede het Rich. vrystede vrouwe.
~~[illegible]~~
Die Ned. Rep. versiet ben sp. — geen ~~[illegible]~~ of desp. bestuur nie, maar Kollegas in sowel sentrale as lokale bestuur stande hier. Dieselfde gebruik ~~[illegible]~~ ~~Ned. O. I. Kie. [illegible]~~ handhaaf die Ned. O.-I. Kie. — in O.I., op sy vlote — ook aan Kaap.
Die Hug. in S. Afr. — onderwys vir hul kinders, eie gemeente. Soebat nie om voorregte nie, maar eis regte.
Kyk ook na Nu-Eng. Kols. in Noord-Am. wat deur Puriteine gestig is. — Pelgrim Vaders op Mayflower — „body politic" (1620) Bestuur in Mass., Nu Plym., Conn. en Nu Haven. Onderwys in Mass. bv.
~~[illegible]~~ bral sterk demokr. gees.
Kyk ook na ons eie volk. Stryd vir demokr. regte sedert 1806. Ons glo in vryheid en regte van die individu. By ons baie sterk intwikkel — elkeen het reg op sy eie mening. — miskien ook 'n swakheid vir ons, vgl. voortrekkers en insondeh. Jan Pretorius. Pl. S.-Afr. toestande het hierby wel ook 'n vol gespel, maar Calv. lê in grond daarvan. In 'n Kat. land son soiets nie moontlik gewees het nie. Hierin mag miskien vir ons in verleden 'n swakheid

gelê het, maar dit was tegelykertyd vir ons 'n onberekenbare sterkte — 'n klein volkie in ons land het hom tot groot dale in staat getoon.
So kan ons staatk. invloede van die Calvinisme in tal van lande en volke aantoon.
En dit is blywende invloede hierdie, wat die geskiedenis van die betrokke lande op diepgaande wyse beinvloed het, en wat nog vandag voortwerk.
Ons moet egter goed verstaan dat Calv. demokr. nie gelykstaan met ongekwalifiseerde liberalisme nie. Demokr. van Calvyn en van Calvinisté in alg. 'n duidelik omlynde begrip — slegs vir Calvinisté in Calv. maatskappy bestaanbaar; mense met vreemde beginsels kan nie op selfde voorregte aanspraak maak nie. ~~Sonic groot gevare~~.
Vgl. Calvyn en Servetus in Genève.
Ned. Calvinisté.
Puritaine.
As aan mense met vreemde en strydige beginsels dieselfde voorregte toegeken word is daar groot gevare.
Interessant dat Afrikaners vandag ook nog selfde standpunt toegedaan is. Re Marais en Kleurlinge. Ons houding teenoor Bantoe, Jode ens. Ons is gecensuur outsoon aan ons egte Calvinistiese demokr. nie, maar ons is nie ongekw. lib! nie. Hld. liber. is 'n produk v. d. Eng. tyd in S. Afr. — vgl. bv. sendingkwessie en lib. beleid teenoor Bantoe en Kleurling. Maar ons kan Goddank dat die Boerevolk Calv. was

en dat by Calv. demokr. toegedaan was; was by lib. dan som die klein blanke bevolking in ons land ban dwarsdeur ons gesk. seker nie so gebrandhaaf het nie.

VI Slot. 'n mens kan dus tot die konklusie kom dat Johannes Calvyn, alhoewel hy in die eerste instansie hervormer van die geloof was, tog ook diepgaande invloed op staatk. gebied uitgeoefen het. Aan die uitgang van die Mid.-eeue toe hy met sy leer op die voorgrond waardeur 'n gesonder kerk en 'n sniwerder geloof tot stand gebring is, en waardeur tegelykertyd nuwe en meer demokratiese bestuurswore in die lewe geroep is. Vir ons is dit ~~dit~~ van besondere betekenis omdat ons Afrikaners van die begin af Calvinisties was en ook vandag nog is. Ons voel dat ons in die Calvinisme 'n vaststaande, onveranderlike ~~[illegible]~~ rigsnoer het, ja selfs meer, 'n betrouwbare plegankeer ~~[illegible]~~ vir geestelike stabiliteit in 'n wereld van snel wisselende waardes en norme. En waar ons aan die Calvinisme steeds vashou wil dit nie sê dat ons tot stilstand moet kom en ons aanpassingsvermoë moet verloor nie. Geensins nie, want die Calvinisme is nie 'n stelsel nie 'n statiese toestand nie. Hy toon aanpassingsvermoë en by toon ontwikkeling, maar

in beginsels en wese bly hy
steeds dieselfde. 'n Bekende Europese
geleerde het immers een keer
van Calvyn self gesê dat
daar seker weinig geleerdes
is by wie daar soveel
ontwikkeling maar so min
verandering was. Met vrymoedigheid
kan ons dus in die toekoms,
met soos in die verlede,
aan die Calvinisme vashou;
dit sal ons help om
getrou te bly aan tradisies
wat voor en voor as die
egte tradisies van ons
volk erken is.